

СПІВРОБІТНИЦТВО В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНА-ЄС

ДЕВ'ЯТИЙ СПІЛЬНИЙ ЗВІТ УКРАЇНА-ЄС

Виконання Меморандуму між Україною та ЄС про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі протягом 2014

ЗАГАЛЬНИЙ СТАН

Співробітництво в енергетичній галузі залишається однією з ключових сфер відносин між Україною та ЄС.

У рамках виконання Плану дій Україна-ЄС 1 грудня 2005 року було підписано Меморандум про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі між Україною¹ та ЄС (Меморандум про порозуміння). Меморандум про порозуміння визначає, яким чином обидві сторони планують організувати спільну роботу зі зближення своїх енергетичних ринків. Виконання Меморандуму про порозуміння продовжує розглядатись як важлива складова Порядку денного Угоди про асоціацію між Україною та ЄС².

Меморандум про порозуміння визначає спільну стратегію поступової інтеграції енергетичного ринку України до енергетичного ринку ЄС і складається з "дорожніх карт", що охоплюють такі сфери: (1) ядерна безпека; (2) інтеграція ринків електроенергії та газу; (3) безпека енергопостачання та транзиту вуглеводнів; та (4) вугільна галузь. Меморандум про порозуміння також включає п'яту "дорожню карту", погоджену у березні 2008 року, яка має на меті підсилення співробітництва у сфері енергоефективності та розвитку відновлюваних джерел енергії.

Спільні звіти про досягнуті результати підписуються щороку починаючи від того часу, коли перший такий звіт охоплював 2006 рік. Цей дев'ятий Спільний звіт висвітлює результати, досягнуті протягом 2014 року.

ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ, ДОСЯГНУТІ ІЗ СІЧНЯ МІСЯЦЯ 2014 РОКУ

Протягом 2014 року в Україну відбулись серйозні політичні зміни. Так у травні 2014 р. були проведені дострокові вибори Президента України, а у жовтні 2014 р. – парламентські вибори. Розвиток подій, опис яких наведено у цьому звіті, слід розглядати у дуже складному політичному, економічному та соціальному контексті, враховуючи незаконну анексію Криму та м. Севастопіль Росією та конфлікт на сході України. До початку зимового періоду 2014-2015 рр. тимчасовим, а потім і

¹ http://ec.europa.eu/energy/international/bilateral_cooperation/doc/ukraine/2010_ukraine_mou.pdf

² http://eeas.europa.eu/ukraine/docs/index_en.htm

новообраним керівництвом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України довелося розв'язувати низку ключових питань, до яких належало припинення "Газпромом" постачання газу в Україну у червні місяці та проблеми, що виникли в єдиній електроенергетичній системі через перебої з постачанням вугілля для теплових електростанцій. Дуже важливо, що Україна знаходить комплексні і швидкі рішення для розв'язання проблем, що виникають з огляду на нинішню кризу. Країна повинна у повному обсязі скористатись своїм членством в Енергетичному Співтоваристві і у стислі терміни запровадити 3-ій пакет законодавчих документів ЄС в енергетичній галузі – поступова інтеграція до енергетичного ринку ЄС сприятиме підвищенню конкурентоздатності та стабільності енергетичного ринку України та у далекосяжній перспективі забезпечить конкурентний і доступний рівень цін на енергію для українських споживачів. Це також стимулюватиме заходи з підвищення рівня енергоефективності та енергобезпеки України шляхом диверсифікації джерел постачання.

21 березня українською стороною було підписано політичну частину Угоди про асоціацію, а 27 червня 2014 року – решту положень. 16 вересня 2014 р. Угоду про асоціацію було ратифіковано Парламентом України, а Європейським парламентом було надано згоду на тимчасове застосування (з 1 листопада 2014 р.) відповідних положень Угоди про асоціацію та положень про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) – з 1 січня 2016 р. Важливу частину Угоди про асоціацію складають положення, що стосуються енергетичних питань, у тому числі виконання зобов'язань, взятих у рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

З метою надання усієї необхідної допомоги державним органам України у проведенні політичних та економічних реформ, необхідних для стабілізації ситуації в країні, Європейською Комісією у березні 2014 р. було запропоновано пакет комплексної підтримки мінімальною сумою 11 млрд. євро і прийнято рішення щодо створення Групи підтримки України, яка функціонуватиме як координаційний центр, на основі якого буде здійснюватись аналіз і керівництво діяльністю Європейської Комісії, спрямованої на надання Україні підтримки. У пакеті фінансової допомоги та в обсязі робіт Групи підтримки України реформування енергетичної галузі розглядається як один з ключових напрямків діяльності.

У цих умовах, що стрімко змінюються, рішення Уряду України щодо перегляду Енергетичної стратегії України (у редакції на початок 2014 р.) спрямоване на розв'язання проблем, що існують в Україні. Робота з перегляду Стратегії почалась, але протягом року не була завершена. Разом з цим ключові напрямки реформ, у тому числі в енергетичній галузі, були визначені коаліційною угодою Верховної Ради України та Програмою діяльності Уряду України.

У 2014 році Україна очолювала Енергетичне Співтовариство. Разом з цим новим Урядом було підтверджено зобов'язання України щодо виконання як договірною стороною своїх зобов'язань у повному обсязі. Незважаючи на це політичне зобов'язання, підготовлений Секретаріатом Енергетичного Співтовариства і опублікований у серпні 2014 р. "Річний звіт щодо імплементації³, який стосується впровадження законодавчих норм ЄС у рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства", лише відзначає вельми повільний поступ України у реалізації процесу Енергетичного Співтовариства. Ключовими напрямками роботи визначено впровадження законодавчих змін і заходів, що стосуються імплементації 3-го пакета законодавчих документів ЄС в енергетичній галузі та забезпечення незалежності енергетичного регулятора.

³ https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/DOCS/3356393/Energy_Community_Implementation_Report_2014_WEB.pdf

На відміну від цього, значного прогресу було досягнуто стосовно введення в дію та нарощування потужностей, що забезпечують транспортування газу з країн Європи до України. Темпи виконання цієї роботи було прискорено з огляду на перебої з постачанням газу з Росії до України у червні 2014 року через суперечки щодо погашення існуючої заборгованості та розбіжності з приводу ціни на газ. На кінець року Україною було імпортовано рекордні обсяги – 5 млрд. куб. м газу з Європи, причому Словаччиною було забезпечено пропускну спроможність газопроводу на рівні 31,6 млн. куб. м на добу (доведену згодом до 40 млн. куб. м на добу), поставки газу з Польщі становили 4 млн. куб. м на добу, і з Угорщини до 16 млн. куб. м на добу, хоча в останньому випадку до початку січня 2015 року відбувались перебої.

В умовах суперечки щодо газових контрактів між Росією та Україною Європейська Комісія у березні 2014 року прийняла рішення щодо сприяння переговорам між сторонами з метою пошуку тимчасового рішення, яке б дозволило забезпечити постачання газу до України та гарантувало безперебійні транзитні поставки газу до країн Європи. У результаті переговорів, які тривали 7 місяців, 30 жовтня 2014 р. було підписано Протокол про постачання газу протягом зимових місяців⁴.

1. ДОРОЖНЯ КАРТА У СФЕРІ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ

Україна у повному обсязі взяла участь у "стрес-тестах" атомних електростанцій відповідно до технічних вимог ЄС. Звіти про проведення "стрес-тестів" в Україні були подані до Європейської Комісії та пройшли експертну оцінку. Основні результати були включені до підготовленого Європейською Комісією у жовтні 2012 року Робочого документа під назвою "Технічний звіт про проведення комплексної оцінки ризиків та безпеки атомних електростанцій в Європейському Союзі"⁵.

У квітні 2013 року, під час проведення семінару з експертної оцінки Національних планів дій, організованого країнами-членами (ЄГРЯБ⁶), було відзначено, що Національний план дій України чітко вказує на те, наскільки атомні електростанції в Україні вдосконалюються після аварії на Фукусімській АЕС відповідно до національних оцінок, рекомендацій та пропозицій, підготовлених у рамках європейських "стрес-тестів" та висновків, зроблених у процесі перегляду Конвенції про ядерну безпеку МАГАТЕ.

Відповідно до угоди, укладеної у процесі проведення "стрес-тестів", національним регулятором було підготовлено і в січні 2015 р. подано до Європейської Комісії оновлений Національний план дій. У даному звіті відображено проведені, поточні та заплановані на період 2013-2017 років заходи вдосконалення. Як відзначає ЄГРЯБ, ці заходи виконуються відповідно до передового досвіду: спочатку вони проводяться на пілотній реакторній установці відповідного типу, після чого вивчається можливість їхньої реалізації на всіх інших ядерних енергетичних установках даного типу.

До аварії на Фукусімській АЕС було визначено низку заходів з підвищення рівня безпеки, які підпадають під дію "Комплексної (зведеної) програми підвищення рівня безпеки енергоблоків атомних електростанцій", що проводиться зараз (для установок, які перебувають в експлуатації), та у рамках "Плану заходів з підвищення безпеки ядерних установок Чорнобильської АЕС". Було переглянуто зміст і пріоритетність цих заходів, приділяючи належну увагу їхньої доцільності з урахуванням аварії на Фукусімській АЕС.

⁴ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20141030_trilateral_protocol.pdf

⁵ http://ec.europa.eu/energy/nuclear/safety/doc/swd_2012_0287_en.pdf

⁶ Європейська група регуляторів з питань ядерної безпеки (ЄГРЯБ).

У 2014 році, з огляду на погіршення ситуації з безпекою та, зокрема, розвиток подій на сході країни, було вжито низку додаткових заходів, спрямованих на підвищення рівня фізичного захисту атомних електростанцій України.

Нова програма у рамках "Інструмента співробітництва у галузі ядерної безпеки" (ІСЯБ) більше не містить положень щодо підтримки ядерного оператора. З метою поглиблення інтеграції до енергетичного ринку ЄС було виділено позику "Євратому"/ЄБРР, кошти якої буде спрямовано на підтримку виконання Комплексної (зведеної) програми підвищення рівня безпеки енергоблоків атомних електростанцій.

12 березня 2013 року та 7 серпня 2013 року відповідно було підписано угоди про позику з ЄБРР та "Євратомом" на суму 600 млн. євро (поділену на дві рівні частки) для підвищення безпеки 15 енергоблоків, що перебувають в експлуатації в Україні. Програму робіт з модернізації систем безпеки планується завершити до кінця 2017 року. Протягом 2014 року українська сторона мала виконати попередні умови надання позики. Наприкінці грудня "Євратомом" та ЄБРР було успішно перевірено виконання цих умов, у результаті чого виділення першого траншу за позику стане можливим у 2015 році.

Надання подальшої підтримки Чорнобильській АЕС було призупинено з огляду на незадовільне виконання поточних проектів. Від розв'язання цих відкритих питань залежить майбутнє співпраці з Чорнобильською АЕС.

З іншого боку, з метою підтримки процесу передачі Україні законодавства ЄС у галузі ядерної безпеки було підсилено допомогу, що надається регулятивному органу України.

До кінця 2014 року в результаті успішно виконаних підйомів східну та західну частини конструкції нового безпечного конфайнменту (НБК) Чорнобильської АЕС було зведено на повну висоту. Для проведення обстеження щодо вирівнювання обох частин до їхнього з'єднання західну арку було зсунуто назад. Було змонтовано сталеві конструкції загальною вагою понад 23 тис. тонн. Продовжуються роботи з облаштування внутрішньої та зовнішньої обшивки. Проект наразі планується завершити до кінця 2017 року. Проте у 2014 році було виявлено новий дефіцит фінансування у розмірі 615 млн. євро. Для завершення проекту ЄБРР зобов'язався додатково надати 350 млн. євро, решту суми для покриття дефіциту фінансування передбачається залучити за результатами конференції з оголошення внесків, що має відбутись у Лондоні 29 квітня 2015 року.

Проект будівництва Проміжного сховища відпрацьованого ядерного палива (СВЯП-2) на майданчику Чорнобильської АЕС, фінансування якого здійснюється з Рахунку ядерної безпеки, просувається повільно. З внесенням поправки 10 до контракту, підписаної у жовтні 2014 року, було здійснено "перевантаження" проекту стосовно витрат і термінів, а також забезпечено чіткий план заходів ("дорожню карту") щодо завершення проекту. Після мобілізації ресурсів Генеральним підрядником було продовжено роботи на промайданчику. Проте викликають занепокоєння затримки, що складають більш одного року, та ймовірне зростання витрат.

У результаті незаконної анексії Криму та м. Севастополь Росією у березні 2014 р. українська влада втратила контроль над ядерними установками Севастопольського національного університету ядерної енергії та промисловості. Через це Державна інспекція ядерного регулювання України (ДІЯРУ) звернулася у грудні місяці до МАГАТЕ з пропозицією, щоб Росія взяла на себе відповідальність за усі ядерні об'єкти на території Криму.

2. ДОРОЖНЯ КАРТА ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ РИНКІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ТА ГАЗУ

Протягом 2014 року Україна досягла дуже невеликого поступу на шляху транспонування та впровадження положень нормативно-правової бази Енергетичного Співтовариства, і цей поступ стосується головним чином підготовчих заходів⁷.

Країна залишається переважно непоступливою щодо впровадження нормативно-правової бази Енергетичного Співтовариства в електроенергетичній та газовій галузі, вкрай необхідно прискорити процес транспонування та впровадження 3-го пакету законодавчих документів ЄС в енергетичній галузі. У цьому відношенні одним з найважливіших питань залишається забезпечення незалежності органу регулювання в енергетичній галузі. Ліквідація двох органів регулювання (у сферах енергетики та комунальних послуг) відповідно до Наказу Президента України у серпні місяці з одночасним звільненням з посади членів Комісії суперечить відповідним положенням законодавства ЄС.

Діяльність щодо впровадження нормативно-правової бази Енергетичного Співтовариства у газовій галузі активізувалася наприкінці 2014 року, результатом чого стало схвалення узгодженого із Секретаріатом Енергетичного Співтовариства законопроекту «Про ринок природного газу» Кабінетом Міністрів України 04 лютого 2015 та його прийняття Верховною Радою України 9 квітня 2015.

За цих умов існує крайня потреба у прийнятті нового законодавства, яке б забезпечило наявність у новоствореній Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), повного комплексу регуляторних повноважень та завдань як передбачено положеннями 3-го пакета законодавчих документів ЄС в енергетичній галузі.

НКРЕКП разом з експертами Секретаріату Енергетичного Співтовариства було розроблено проект Закону України «Про державне регулювання у сфері енергетики». Проект Закону, було схвалено на засіданні Кабінету Міністрів України 25 березня 2015 року.

Що стосується співробітництва між українськими органами влади та Секретаріатом Енергетичного Співтовариства та Європейською Комісією, то тут протягом 2014 року було досягнуто помітних успіхів, про що свідчить інтенсивний обмін інформацією, а також спільна робота щодо розробки нового Закону України «Про ринок природного газу», який відповідає вимогам законодавства ЄС, зокрема «Третьому енергетичному пакету».

У лютому 2014 р. між Міністерством енергетики та вугільної промисловості України і Секретаріатом Енергетичного Співтовариства було підписано Меморандум про партнерство. Підписавши цей меморандум, Україна підтвердила своє зобов'язання щодо транспонування в свою національну правову систему та впровадження положень законодавства Енергетичного Співтовариства. Українська сторона та Секретаріат також досягли згоди щодо створення ефективного механізму реалізації, у тому числі утворення робочих груп з підготовки змін та доповнень до існуючого законодавства та розроблення нового законодавства з метою транспонування правових положень Енергетичного Співтовариства.

17 вересня 2014 року Кабінетом Міністрів України було прийнято рішення (Розпорядження № 864-р) про внесення змін до плану заходів щодо виконання

⁷ Див. Річний звіт Секретаріату Енергетичного співтовариства від 1-серпня 2014 <https://www.energy-community.org/pls/portal/docs/3356393.PDF>

зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства⁸. Переглянутий документ передбачає: (i) строки впровадження 3-го енергетичного пакета; (ii) вимогу щодо оновлення звіту про безпеку постачання енергоносіїв відповідно до вимог статті 29 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (iii) строки розроблення Національного плану дій із скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від великих спалювальних установок відповідно до вимог Директиви 2001/80/ЕС; (iv) розроблення відповідних підзаконних нормативно-правових актів з метою забезпечення реалізації положень Закону України "Про державну допомогу", (v) розроблення соціального плану дій відповідно до вимог Меморандуму про взаєморозуміння із соціальних питань в рамках Енергетичного Співтовариства, а також як передбачає (vi) утворення багатосторонньої робочої групи з представників центральних органів виконавчої влади із залученням представників громадських організацій, суб'єктів господарювання, а також представників Секретаріату Енергетичного Співтовариства для ефективного розроблення, втілення і моніторингу ефективності виконання реформ відповідно до зобов'язань в рамках Енергетичного Співтовариства. 28 жовтня 2014 року Міністром енергетики та вугільної промисловості України було підписано наказ "Про створення багатосторонньої робочої групи для розроблення, втілення і моніторингу ефективності виконання реформ, відповідно до зобов'язань в рамках Енергетичного Співтовариства".

Що стосується електроенергетичної галузі, то з 1 січня 2014 року вступив в силу Закон України "Про засади функціонування ринку електричної енергії України", прийнятий 24 жовтня 2013 року. Основною метою цього закону є лібералізація оптового ринку електроенергії в Україні. Хоча прийняття згаданого закону вважається кроком уперед, він недостатньо забезпечує транспонування відповідних положень законодавства ЄС. На практиці ринок електроенергії є надто регульованим і надто субсидованим. У лютому місяці Міністерством енергетики та вугільної промисловості було створено робочу групу, а також затверджено план заходів щодо забезпечення виконання закону "Про засади функціонування ринку електричної енергії України". 23 вересня 2014 року Кабінетом Міністрів України було створено Координаційний центр для забезпечення реалізації нової моделі ринку електроенергії, передбаченої Законом України "Про засади функціонування ринку електричної енергії України".

У відповідь на погіршення ситуації з виробництвом електроенергії через проблеми, пов'язані із забезпеченням вугіллям електростанцій, які працюють на певних видах вугілля, зокрема, антрацитом з місцевості, зайнятої незаконними озброєними групами на сході України, з серпня 2014 року Урядом було затверджено низку надзвичайних заходів щодо роботи ринку електроенергії.

У 2014 році продовжувалась приватизація електрогенеруючих об'єктів. У листопаді місяці було продано 25% акцій енергопостачальної компанії "Закарпаттяобленерго", що належали державі. Разом з цим Фонд державного майна України відстрочив проведення кількох приватизаційних аукціонів, на яких мали бути запропоновані міноритарні пакети акцій підприємств з виробництва теплової енергії "Центренерго" (10%), "Донбасенерго" (25%) та "ДТЕК-Дніпроенерго" (25%). Аукціони передбачалось провести у грудні місяці на вітчизняних фондових біржах. Дати проведення нових аукціонів не оголошуються у зв'язку з бажанням Уряду дочекатися покращення інвестиційного клімату в Україні і залучити більшу кількість міжнародних інвесторів. Процес приватизації має відбуватись відповідно до міжнародних зобов'язань України стосовно конкуренції, прозорості та відкриття ринку.

У 2014 році було досягнуто успіхів у проведенні оцінки доцільності синхронного під'єднання української та молдавської енергетичних систем до Континентальної

⁸ План заходів було прийнято 3 серпня 2011 року, згідно з Розпорядження №733 і переглянуто 23 жовтня 2013, Розпорядження №833

європейської енергетичної системи ENTSO-E⁹. Зазначена оцінка проводиться консорціумом операторів Європейської системи передачі, а її метою є проведення аналізу існуючих технічних, організаційних та правових перешкод для під'єднання України та Молдови до Європейської енергетичної системи, а також складання плану заходів ("дорожньої карти") та графіку його реалізації. Дану оцінку планується завершити до кінця 2015 року.

Як країна-кандидат на приєднання до Ініціативи прозорості видобувних галузей (ІПВГ)¹⁰, Україна почала реалізовувати заходи, передбачені згаданою ініціативою. У лютому місяці 2014 року було організовано семінар з питань стандарту ІПВГ. У вересні та листопаді також проводились семінари з оновлення Робочого плану впровадження ІПВГ на 2015 рік та Комунікаційної стратегії та обміну інформацією. Впродовж року було організовано кілька зустрічей багатосторонньої групи. У грудні 2014 місяці було доопрацьовано та схвалено багатосторонньою групою остаточний варіант Робочого плану. Незважаючи на успіхи, досягнуті до цього часу, деякі питання залишаються відкритими. Зокрема, йдеться про те, що:

- все ще має бути створено національний секретаріат ІПВГ;
- все ще має бути визначена структура та обсяг першого звіту ІПВГ.

Останній термін подачі першого звіту ІПВГ – жовтень 2015 року.

У 2014 році було досягнуто важливого прогресу у забезпеченні прозорості в газовій галузі України. Зокрема, йдеться про щотижневе публікування інформації про рівні зберігання газу¹¹ та щоденне звітування про обсяги транспортування природного газу газотранспортною системою (ГТС) України ПАТ "Укртрансгаз"¹². Крім того, починаючи з 21 листопада 2014 р., відповідно до раніше прийнятого рішення Генеральної асамблеї Європейської мережі операторів газотранспортних систем (ENTSO-G) у 2013 р. надати ПАТ "Укртрансгаз" статус спостерігача у контексті членства України в Енергетичному Співтоваристві, ПАТ "Укртрансгаз" щоденно публікує дані про транспортування газу на платформі прозорості ENTSO-G¹³.

3. ДОРОЖНЯ КАРТА ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ ТА ТРАНЗИТУ ВУГЛЕВОДНІВ

1 та 15 грудня 2014 р. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) і Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Україна підписали договори позики, кожний на суму 150 млн. євро, для реалізації проекту модернізації ключових ділянок трубопроводу "Уренгой-Помари-Ужгород". Зазначений проект входить до переліку Проектів інтересу Енергетичного Співтовариства.

Підписання договорів позики та заснування Європейською Комісією та Світовим банком Трестового фонду щодо реформування НАК "Нафтогаз України" є значним кроком уперед, який забезпечує надійність роботи газотранспортної системи України.

3 жовтня 2014 р. у Брюсселі відбувся круглий стіл високого рівня на тему "Можливості інвестування в газову інфраструктуру України", організований спільно Міністерством енергетики та вугільної промисловості України та Європейською Комісією. Цей захід надав гарну можливість Урядові України представити європейським і міжнародним компаніям свої плани реформування газової галузі.

⁹ Проведення цієї оцінки фінансується у рамках "Спільної операційної програми Румунія-Україна-Республіка Молдова на 2007-2013 роки", підписаної у 2013 році урядами України, Молдови та Румунії.

¹⁰ <http://eiti.org/>

¹¹ <https://transparency.gie.eu/>

¹² <http://utg.ua/utg/business-info/live.html>

¹³ <https://transparency.entsog.eu/>

Дискусії, що відбулись під час круглого столу високого рівня, в основному стосувались перспектив подальшого покращення інвестиційного клімату в умовах триваючої кризи та необхідності розв'язання найближчим часом газової суперечки з Росією. Учасники дискусії підкреслили важливість підтримання темпу реформ, а також забезпечення прозорості реструктуризації НАК "Нафтогаз України". Як міжнародні фінансові організації, так і Енергетичне Співтовариство знову підтвердили свою готовність надавати підтримку процесу реформування газової галузі України.

Протягом останніх років помітних успіхів було досягнуто щодо підписання низки угод про розподіл продукції (УРП), які мають на меті зменшити залежність країни від імпортованих енергоносіїв у далекосяжній перспективі¹⁴. Нажаль, виконання кількох УРП було ускладнено політичними подіями та станом безпеки в Україні, у тому числі через незаконну анексію Криму та м. Севастопіль, а також конфлікт на Донбасі. У результаті цього декілька проектів було призупинено, а деякі УРП було анульовано.

За сприяння Європейської Комісії між оператором газотранспортної системи України, "Укртрансгазом", та оператором газотранзитної системи "Іюстрім" (Словаччина) було підписано Меморандум про реверсні поставки природного газу. Церемонія підписання Меморандуму відбулась у Братиславі 28 квітня 2014 р. у присутності Президента Європейської Комісії Жозе Мануела Баррозу, Міністра енергетики та вугільної промисловості України Юрія Продана, Голови правління НАК "Нафтогаз України" Андрія Коболева. Підписання зазначеного меморандуму дозволило розпочати поставки газу з 1 вересня 2014 року.

2 вересня 2014 року відбулось офіційне відкриття трубопроводу "Вояни" в Великих Капушанах, а до кінця року обсяги поставок газу газопроводом «Вояни- Ужгород» із Словаччини до України досягли 31 млн. куб. м на добу, тоді як поставки газу з Польщі та Угорщини здійснювались у межах 4 млн. куб. м на добу, поки реверсні поставки не було тимчасово припинено Угорщиною наприкінці вересня 2014 року.

Протягом липня-серпня 2014 р. Україна відповідно до «Європейської стратегії енергетичної безпеки» від 28 травня 2014 взяла участь у проведенні "стрес-тесту"¹⁵ на випадок припинення поставок газу з Росії, за результатами яких Європейській Комісії та Секретаріату Енергетичного Співтовариства було направлено відповідний національний звіт. 23 вересня 2014 року у Києві відбулось засідання Міністерської ради Енергетичного Співтовариства, на якій договірні сторони обговорили результати "стрес-тестів". За підсумками стрес-тестів, 16 жовтня 2014 Європейською Комісією було опубліковано звіт, в якому було запропоновано рекомендації, зокрема Україні¹⁶.

В листопаді 2014 року в м. Брюссель Укртрансгаз та оператори газотранспортних систем ЄС з Словаччини, Угорщини, Румунії та Польщі провели перші переговори щодо укладання прямих угод про інтерконектори. Подібні угоди є особливо необхідними, оскільки це дозволить Укртрансгазу виконувати функції повноцінного оператора газотранспортної системи, включно із отриманням "шип-кодів" від Газпрому, що відповідає положенням Третього енергопакету, а також рішенням Ради Міністрів Енергетичного співтовариства від 23 вересня 2014 року.

Європейська Комісія активно підтримує ці переговори, оскільки угоди про інтерконектори необхідні для забезпечення європейської схеми роботи операторів газотранспортних систем на кордоні ЄС та України, що дозволить здійснювати віртуальний реверс газу, (природний газ фактично, а не фізично, транспортується в

¹⁴ У тому числі з такими компаніями як "Шелл", "Шеврон" та консорціумом компаній "Ені" та "Електрисіте де Франс".

¹⁵ Європейська Комісія розпочала стрес-тести у липні 2014 року, як це передбачено в її Європейській Енергетичній стратегії безпеки від 28 травня 2014

¹⁶ <https://ec.europa.eu/energy/en/news/stress-tests-cooperation-key-coping-potential-gas-disruption>

реверсному напрямку), але і при якому потік газу, необхідний в реверсному напрямку, вилучається із аверсного потоку. Такий процес сприятиме більш тісній інтеграції ринку природного газу України та збільшить його ліквідність в дусі зміцнення регіонального співробітництва, викладеного в плані Європейського Союзу щодо створення Енергетичного Союзу.

Було досягнуто згоди щодо оперативного підписання угоди про інтерконнектори на кордні між Угорщиною та Україною, що слугуватиме в якості пілотного проекту для наступних угод про інтерконнектори.

4. ДОРОЖНЯ КАРТА У ВУГІЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Протягом 2014 року потреба у реформуванні вугільної галузі, у тому числі шляхом реалізації Генерального плану розвитку вугільної промисловості України, розробленого у 2011 році в рамках "Програми підтримки політики у вугільній галузі" за підтримки ЄС, стала більш очевидною з огляду на прогнозоване збільшення обсягів субсидіювання галузі. Разом з цим серйозні наслідки для галузі мав збройний конфлікт на Донбасі, у головному вугледобувному районі країни. До цих наслідків належать: припинення вуглевидобутку на більшості шахт у зоні конфлікту; загроза затоплення шахт у результаті перебоїв в електропостачанні; труднощі, пов'язані з транспортуванням видобутого вугілля через лінію фронту чи лінію дотику; та труднощі, пов'язані з оплатою праці шахтарів. Як результат, видобування вугілля в Україні скоротилось у 2014 році на 17%, і електростанції, розташовані на території, що контролюється урядом, наприкінці року відчували серйозну нестачу вугілля, зокрема, антрацитового. Як наслідок, вугілля довелося імпортувати з інших країн, у тому числі з Росії, але після жовтня 2014 року поставки вугілля з Росії більшою частиною було припинено з невідомих причин.

У червні місяці 2014 року Міністерством було представлено Концепцію реформування вугільної галузі України на 2014-2018 рр., головною метою якої є створення беззбиткової, високоефективної галузі.

Для досягнення цієї мети Концепцією передбачено такі заходи:

- перегляд функцій та завдань органу управління та зміна структури управління на підприємствах державного сектора;
- зменшення навантаження на державний бюджет шляхом перерозподілу та скорочення державних субсидій, що надаються вугільним шахтам;
- приватизація вугільних підприємств у державному секторі та залучення інвестицій з боку приватного сектора;
- ліквідація чи консервація збиткових шахт;
- вирішення соціальних питань, пов'язаних із скороченням кадрів.

У грудні 2014 року Кабінетом Міністрів України було схвалено План заходів по реформуванню вугільної галузі України. Зазначений план заходів передбачає протягом 2015-2019 років здійснити приватизацію 37 шахт, консервацію 24 шахт і закриття 32 збиткових шахт.

Що стосується участі України в Ініціативі прозорості видобувних галузей (ІПВГ), то слід зазначити, що до другого звіту України, що має бути опубліковано у 2016 році, буде включено вугільну та залізорудну галузі.

У 2014 році було успішно продовжено та завершено два проекти у рамках Тематичної програми ЄС щодо захисту довкілля та сталого управління природними ресурсами, включаючи енергетичні (ТПДПР), а саме:

проект "Демонстрація, розповсюдження та застосування чистих вугільних технологій (ЧВТ) та уловлювання і зберігання вуглецю (УЗВ) в Україні", у рамках якого було проведено оцінку потенціалу розвитку чистих вугільних технологій в Україні та підготовлено кадастр великих джерел викиду діоксиду вуглецю та його можливих поглиначів. У червні 2014 року група українських експертів з Інституту вугільних енерготехнологій відвідала електростанцію Козеніце (Польща), де їм було продемонстровано технологію спільного спалювання солом'яних гранул та вугілля. Результати проекту було представлено у ході двох міжнародних конференцій, організованих у жовтні 2013 року та травні 2014 року (підсумкова конференція). Заключний звіт було подано у вересні 2014 року;

проект "Низьковуглецеві технології для промислових регіонів України", який головним чином було зосереджено на розповсюдженні технологій уловлювання та зберігання вуглецю (УЗВ) і складання кадастру потенційних майданчиків УЗВ в Україні. Підсумкова конференція за цим проектом відбулась у жовтні 2013 року з широким висвітленням у засобах масової інформації. Заключний звіт було подано у березні 2014 року.

Було досягнуто поступу щодо підготовки Національного плану скорочення викидів (НПСВ) відповідно до положень Директиви 2001/80/ЄС про обмеження викидів деяких забруднюючих речовин у атмосферне повітря великими спалювальними установками у рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. 23 вересня 2014 року Україна представила Міністерській раді Енергетичного Співтовариства першу редакцію проекту документу, підготовлену відповідно до Рішення Міністерської ради D/2013/05/МС-EnC від 24 жовтня 2013 року. Міністерська рада звернула увагу на висновки Європейської Комісії та Секретаріату про те, що План потребує доопрацювання, зокрема, до нього мають бути передбачені заходи, спрямовані на досягнення необхідних обсягів скорочення викидів за допомогою новозбудованих установок, проведення реконструкції чи технічного переозброєння. У цьому контексті Міністерська рада запропонувала Україні розробити більш комплексний документ, який би розширив вихідну концепцію НПСВ, окремо визначивши заплановані показники та прогнозовані річні обсяги викидів новими спалювальними установками, спалювальними установками, стосовно яких існує послаблення вимог щодо граничного ресурсу (процедура "opt-out"), та існуючими установками. Цей документ міг би лягти в основу національного плану, забезпечуючи повне наближення усіх установок до граничних показників викидів відповідно до положень Директиви 2010/75/EU. У листопаді місяці на прохання України Європейською Комісією було розпочато проект технічної допомоги, за яким Міністерству енергетики та вугільної промисловості України надається сприяння у підготовці такого плану.

Також наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 28 Листопада 2014 № 857 створено робочу групу щодо координації виконання заходів за напрямом зменшення забруднення довкілля та імплементації Директив 2001/80/ЄС та 2010/75/ЄС, до якої увійшли представники центральних органів виконавчої влади, енергетичних компаній та громадських організацій.

У грудні 2014 року переглянутий проект плану був представлений на розгляд Європейської комісії. Після подальших поправок, остаточний проект плану був розглянутий групою високого рівня Енергетичного Співтовариства наприкінці березня 2015. За вимогою зазначеної групи остаточний план повинен бути представлений на розгляд Європейської комісії до середини квітня 2015.

5. ДОРОЖНЯ КАРТА У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

У жовтні 2014 року Урядом України було затверджено Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року, який спочатку передбачалось затвердити у 2013 році. Згідним Національним планом передбачено, що частка енергії, виробленої відновлювальними джерелами до 2020 р. складе 11%, відповідно до положень Директиви 2009/28/ЕС. Згідно з доопрацьованим планом, роль біомаси у досягненні цього показника збільшується (у попередніх проектах перевага віддавалась виробленню енергії установками гідроенергетики). Як зазначає Секретаріат Енергетичного Співтовариства, Україна все ще повинна привести свою нормативно-правову базу у відповідність до положень Директиви 2009/28/ЕС.

У грудні 2014 року Держенергоефективності підготувало новий законопроект по відновлюваним джерелам енергії, який, серед іншого, включає зміни до зеленого тарифу та відміння вимоги до Місцевої Складової.

В той же час, Регулятор не індексував зафіксовані в євро зелені тарифи для відновлюваних джерел енергії починаючи з серпня 2014р., і послідовно зменшив зелені тарифи із посиленням на надзвичайні заходи. Це мало негативний вплив на інвестиційний клімат і має бути якнайскоріше відновлено.

Проект Національного плану дій з енергоефективності до 2020 року, який вимагається відповідно до положень Директиви 2006/32/ЕС, на думку Державного агентства з енергоефективності (Держенергоефективності) був неактуальним і зараз доопрацьовується. Передбачається, що його буде подано на затвердження Кабінетом Міністрів навесні 2015 року.

У листопаді 2014 року Кабінет Міністрів України затвердив план дій ("дорожню карту") щодо імплементації законодавства ЄС згідно з зобов'язаннями України у рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, які включають графік виконання заходів передбачених Директивою 2006/32/ЕС.

У 2014 році було підготовлено і було подано до Верховної Ради України законопроект про енергоефективність будівель. На даний час законопроект доопрацьовується Державним агентством з енергоефективності у тісній співпраці з Верховною Радою, урядовими інституціями та незалежними експертами з організацій-донорів та неурядових організацій. Зазначений проект закону має забезпечити виконання положень Директиви 2010/31/EU відповідно до вимог Договору про заснування Енергетичного Співтовариства; термін для цього було встановлено вересень 2012 року.

Було розроблено і надано основним учасникам процесу для консультацій різні законопроекти щодо ефективного використання енергетичних ресурсів (транспонування основних положень про ефективність кінцевого використання енергії та енергетичні послуги, енергетичний менеджмент, енергоаудит, екологічне маркування тощо).

Було розроблено та зареєстровано у Верховній Раді України законопроекти стосовно запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації (механізм ЕСКО).

Що стосується дотримання положень Директиви 2010/30/EU щодо екологічного маркування, Україна досягла певних успіхів, розробивши декілька відповідних технічних регламентів, що стосуються, наприклад, телевізорів, ламп, кондиціонерів, посудомийних машин, але у 2014 р. жоден з них фактично не було затверджено.

Восени 2014 року Держенергоефективності розробило різні схеми для скорочення споживання природного газу в країні. На сьогодні було схвалено і функціонує лише одна така схема. За цією схемою власникам будинків, які бажають замінити свої газові

котли на котли, що працюють на інших видах палива, надаються гранти (розміром до 20% від загальної суми витрат). У рамках програми підтримки галузевого бюджету, що фінансується Європейським Союзом за напрямком енергоефективності та відновлюваної енергетики, з державного бюджету передбачається 50 млн грн.

Розробляються інші механізми, націлені на місцеві підприємства, що забезпечують централізоване опалення, а також багатосімейні будинки. У грудні 2014 року Держенергоефективності також створило Робочу групу з розроблення концепції Фонду енергоефективності для фінансування заходів з енергоефективності, яка має бути представлена на конференції, що відбудеться у першій половині 2015 року. Фонд передбачає гарантійне джерело наповнення за револьверним механізмом.

За даними НАК "Нафтогаз України", споживання газу житловим господарством та державним сектором у грудні 2014 року скоротилось порівняно з груднем 2013 року на 19%. Проте, промислові підприємства та компанії-постачальники перевищили ліміти споживання приблизно на 26%.

У травні 2014 року було підвищено роздрібні ціни на природний газ для населення на 50-62 % (залежно від річного обсягу та видів споживання) та тарифи на тепlopостачання для населення в середньому на 40,5 %.

В 2015 році Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), було прийнято рішення щодо підвищення з 01 травня 2015 року цін на енергоносії для побутових споживачів в середньому:

на природний газ – на 285 %;

на електроенергію – на 45 %;

на послуги з тепlopостачання – на 71%.

6. Підтримка з боку Європейської Комісії

а) Бюджетна підтримка

У рамках Річної програми дій ЄІСП 2008 року для України було створено програму підтримки енергетичної галузі вартістю 70 млн. євро (63 млн. євро у вигляді бюджетної підтримки та 7 млн. євро у вигляді додаткової допомоги) з метою підтримки урядових реформ у сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії. У листопаді 2009 року було підписано Угоду про фінансування цієї програми, а у вересні 2011 року було виділено фіксований транш на суму 31 млн. євро. У вересні 2011 року було подано заявку на сплату першого варіативного траншу, виконання якої було призупинено, так само як і виконання заявки на сплату другого варіативного траншу, отриманої 28 лютого 2013 року. З огляду на прогрес, що відбувся у сфері управління державними фінансами протягом 2013 року, Європейською Комісією 11 листопада 2013 року було санкціоновано виділення 10 млн. євро та 5,6 млн. євро відповідно двома траншами (з максимального розміру кожного траншу 16 млн. євро). У 2014 році операцію бюджетної підтримки було припинено, а усі невикористані кошти відкликано.

Наприкінці 2014 року сплинув строк виплати першого траншу за Угодою про фінансування операції бюджетної підтримки на суму 45 млн. євро під назвою "Продовження підтримки реалізації Енергетичної стратегії України", підписаної 20 грудня 2013 року між Європейським Союзом та Україною у рамках Річної програми дій ЄІСП 2012 року для України. Умовою надання першого варіативного траншу є затвердження Стратегії та Плану дій щодо її реалізації. З огляду на те, що процес доопрацювання

Енергетичної стратегії ще триває, програму буде спільно переглянуто і, можливо, поновлено у 2015 році за результатами переговорів з урядом.

b) Технічна допомога

У 2014 році Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, отримувала технічну допомогу у проведенні реформи ринку електроенергії. Ця допомога охоплювала п'ять технічних напрямків, а саме:

(1) участь гідроелектростанцій у діяльності конкурентного ринку; (2) відокремлення діяльності з розподілу та постачання електроенергії; (3) втрати під час передачі та розподілу електроенергії, тарифи на передачу та розподіл електроенергії; (4) регульовані ціни на електроенергію для кінцевих споживачів (тарифи) в умовах лібералізованого ринку; та (5) розподіл потужностей для транскордонної передачі електроенергії. Проект було успішно завершено у грудні місяці.

У 2014 році продовжувалась підготовка (спільно з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг) нового проекту твіннінг з реформування ринку електроенергії, та проекту технічної допомоги Міністерству енергетики та вугільної промисловості України у процесі реформування енергетичної галузі відповідно до зобов'язань України у рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та Угоди про асоціацію, причому було розпочато відповідні тендерні процедури. Обидва проекти планується розпочати у другому півріччі 2015 року.

У грудні 2014 року було завершено роботу за проектом технічної допомоги Державному агентству з енергоефективності та енергозбереження України, спрямований на розбудову кадрового потенціалу Держенергоефективності. У рамках проекту для працівників Держенергоефективності було реалізовано програму підготовки магістрів ділового адміністрування, а також різноманітні навчальні заходи та навчальні поїздки на тему енергоефективності та відновлюваних джерел енергії. Також надавалась допомога з таких питань, як стандарти, підвищення рівня поінформованості, доопрацювання національного плану дій з енергоефективності тощо.

Фонд Е5П¹⁷, управління яким здійснює ЄБРР і в основі якого лежить змішаний механізм визначення проектів з енергоефективності та довкілля на рівні органів самоврядування в Україні, розробляє у цій сфері значну кількість проектів, що свідчить про щире зацікавлення місцевих органів влади вкладати кошти в проекти підвищення енергоефективності. Станом на грудень місяць 2014 року було затверджено 10 проектів із загальним обсягом інвестування понад 180 млн. євро, приблизно 20% з яких склали гранти Фонду Е5П.

Україна також продовжувала отримувати підтримку у рамках регіонального технічного співробітництва в енергетичній галузі, Програми "Іногейт", за якою надається технічна допомога одинадцяти країнам Бакинської ініціативи.

Україна також бере активну участь в ініціативі "Угода мерів"¹⁸ започаткованій Європейською Комісією і до якої залучено місцеві та регіональні органи влади, які добровільно зобов'язались підвищити рівень енергоефективності та використовувати відновлювані джерела енергії на своїй території. Завдяки взятим на себе зобов'язанням підписанти Угоди планують виконати і перевиконати плановий показник Європейського Союзу щодо скорочення викидів CO₂ на 20% до 2020 року. У 2011 році до Угоди мерів

¹⁷ Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля було започатковано у рамках Східного партнерства на конференції, що відбулась 26 листопада 2009 р. у Стокгольмі

¹⁸ http://www.covenantofmayors.eu/about/covenant-of-mayors_en.html

приєднались країни Східного партнерства та Середньої Азії. Представництва Угоди зараз відкриті у таких містах, як Брюссель, Львів в Україні та Тбілісі в Грузії.

У 2014 році Угоду мерів підписали 34 місцевих органи управління в Україні, причому станом на грудень місяць 2014 року, до неї приєдналось 88 місцевих органів управління в Україні, що складає більше половини підписантів з країн Східного партнерства загальною кількістю 152. 75 місцевих органів управління в Україні є активними учасниками Угоди мерів, а 13 органів призупинили свій статус підписантів – головним чином, через затримки у розробленні Планів дій зі сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР). 10 з активних підписантів і 3 з тих, що призупинили свій статус, розташовані на Донбасі та в Криму; на даний момент діяльність у рамках Угоди мерів у цих регіонах призупинено.

У квітні 2014 р. пан Гройсман, міністр регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, підписав з Європейською Комісією угоду про взяття на себе функцій Національного координатора Угоди мерів в Україні. 5 обласних рад чи адміністрацій набули статусу Територіальних координаторів згаданої Угоди.

У 2014, році було проведено конкурс заявок у рамках "Регіональної програми сусідства — сталі урбаністичні демонстраційні проекти на сході" (СУДеП), у результаті якого було відібрано 11 проектів з енергоефективності та відновлюваних джерел енергії для малих і середніх українських міст-учасниць Угоди мерів. Дані проекти націлені на реалізацію Планів дій сталого енергетичного розвитку цих міст.

Дата підписання:

28 April 2015

З боку Європейської
Комісії

Марош Шефчович
Віце-президент
Європейської Комісії з
питань Енергетичного
Союзу

З боку України

Володимир Демчишин
Міністр енергетики та вугільної
промисловості